

Київський університет імені Бориса Грінченка

ISSN 2311-2409 (Print)

ISSN 2412-2009 (Online)

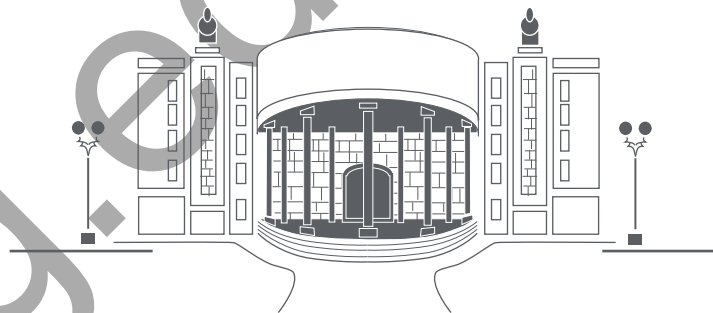
DOI: 10.28925/2311-2409.2022.38

Педагогічна освіта: теорія і практика

Pedagogical Education:
Theory and Practice

Психологія
Педагогіка

Psychology
Pedagogy

Збірник
наукових праць

№ 38 (2) • 2022

Рік заснування — 2001
Виходить двічі на рік

The year of foundation — 2001
Frequency: semi-annual

Київ • 2022

ЗАСНОВНИК

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Педагогічна освіта: теорія і практика Психологія. Педагогіка

Науковий журнал

№ 38 (2) 2022

Свідectво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 19961-9761 ПР,
видане Державною реєстраційною службою України
28.05.2016 р. (перереєстрація)

Липень — грудень

Головна редакторка:

Паламар Світлана Павлівна,
кандидатка педагогічних наук,
старша наукова співробітниця (Україна).

Заступниця головної редакторки:

Хоружа Людмила Леонідівна,
докторка педагогічних наук, професорка (Україна).

Відповідальна секретарка:

Козир Маргарита Валентинівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна).

Технічна секретарка:

Билан Ольга Миколаївна (Україна).

Редакційна колегія:

Ляпунова Валентина Анатоліївна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Зданевич Лариса Володимирівна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Нежива Людмила Львівна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Котенко Ольга Володимирівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Кизенко Василь Іванович,
кандидат педагогічних наук (Україна)
Варченко-Троценко Лілія Олександрівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Вембер Вікторія Павлівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Савенкова Ірина Іванівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Скрипник Тетяна Вікторівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Сергеєнкова Оксана Павлівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Лозова Ольга Миколаївна,
докторка психологічних наук (Україна).

Іноземні члени редакційної колегії:

Смирнова-Трибульська Євгенія
(*Smirnova-Trybulska Eugenia*),
докторка габілітована (Республіка Польща);
Малах Йозеф (*Malach Josef*),
доктор педагогічних наук (Чеська Республіка);
Пападопулос Ісаак М. (*Paradopoulos Isaak M.*),
доктор філософії, доцент з прикладної лінгвістики
та навчання мов. (Республіка Кіпр).

Наукове фахове видання «Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка» включено до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»), у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук і доктора філософії (PhD) зі спеціальностей: 011 — «Освітні, педагогічні науки»; 012 — «Дошкільна освіта»; 013 — «Початкова освіта»; 015 — «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 р. № 886); 053 — «Психологічні науки» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 26.11.2020 р. № 1471)

Журнал індексується
в міжнародних бібліографічних базах
Google Scholar, ResearchBible, Index Copernicus

Журнал підтримує політику відкритого доступу

Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 10 від 30.11.2022 р.)

У журналі публікуються розвідки, присвячені актуальним проблемам педагогіки і психології; результати фахових, теоретичних й експериментальних досліджень психологічної і педагогічної галузей освітянського напрямку наукового знання та методичного забезпечення педагогічного процесу за результатами наукових пошуків.

URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal>

ISSN 2311-2409 (Print)
ISSN 2412-2009 (Online)
DOI:10.28925/2311-2409.2022.38

FOUNDER

BORYS GRINCHENKO
KYIV UNIVERSITY

Pedagogical Education: Theory and Practice Psychology. Pedagogy

Scientific Journal

№ 38 (2) 2022

July — December

Certificate of State Registration of Printed Mass Media
KV № 19961-9761 PR,
issued by the State Registration Service of Ukraine
28.05.2016
(re-registration)

The year of foundation: 2001
Frequency: semi-annual

Scientific professional publication “**Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy**” is included in the List of Scientific Professional Publications of Ukraine (Category “B”), in which the results of dissertations for the degree of Doctor of Science and Doctor of Philosophy (PhD) can be published in the following specialties: 011 — “Educational, Pedagogical Sciences”; Preschool Education”; 013 — “Primary Education”; 015 — “Professional Education (by specializations)” (approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 886 dated 02.07.2020); 053 — “Psychological Sciences” (approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1471 dated 26.11.2020)

The journal is indexed
in international bibliographic databases Google Scholar,
Research Bible, Index Copernicus

The journal supports open access policy

Recommended for publication by the Academic Council
of Borys Grinchenko Kyiv University
(*Rec. No 10 dated 30.11.2022*)

The journal publishes findings on current issues of pedagogy and psychology; results of professional, theoretical and experimental research on psychological and pedagogical branches of educational direction of scientific knowledge and methodical maintenance of pedagogical process, according to the results of scientific researches.

URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal>

ISSN 2311-2409 (Print)
ISSN 2412-2009 (Online)
DOI:10.28925/2311-2409.2022.38

Chief Editor:

Palamar Svitlana,
PhD in Pedagogical Sciences, Senior Research Fellow
(Ukraine).

Deputy Chief Editor:

Khoruzha Lyudmyla,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine).

Executive Secretary:

Kozyr Margaryta,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine).

Technical Secretary:

Bylan Olga (Ukraine).

Editorial Board:

Lyapunova Valentina,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Zdanevych Larysa,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Nezhyva Lyudmyla,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Kotenko Olga,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Kyzenko Vasy,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Varchenko-Trotsenko Lilia,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Wember Victoria,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Savenkova Iryna,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Skrypnyk Tetyana,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Sergeenkova Oksana,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Lozova Olga,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine).

Foreign members of Editorial Board:

Smyrnova-Trybulska Eugenia,
Doctor Habilitat (Republic of Poland);
Malach Josef,
Doctor of Pedagogical Sciences (Czech Republic);
Papadopoulos Isaak M.,
PhD, Assistant Professor of Applied Linguistics
and Language Teaching (Republic of Cyprus).

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ

<i>Братко М.</i> Технології підтримки студентів у Центрах академічного успіху в університетах США.	6

РОЗДІЛ II ЄВРОПЕЙСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

<i>Boichuk Yu., Boiarska-Khomenko A.</i> Innovations in general pedagogical training of future teachers.	14
<i>Canals-Botines M., Kohut I., Raluy A.</i> Dilectings as a project of the contemporary tool for teacher's digital literature educational competences	20

РОЗДІЛ III ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

<i>Гаращенко Л., Ліміченко О., Шинкар Т.</i> Організація освітньої взаємодії з дітьми раннього віку: актуальні проблеми практики	24
<i>Голота Н., Бірка О.</i> Основи управління якістю сенсорно-пізнавального розвитку дітей четвертого року життя в закладі дошкільної освіти	30
<i>Єпіхіна М.</i> Сутність та структура готовності майбутнього вчителя до партнерської взаємодії в початковій школі	36
<i>Желанова В., Козир М.</i> Використання ІКТ і медіаресурсів студентами-філологами в освітньому процесі ЗВО: моделі й стратегії	44
<i>Кипиченко Н., Софій Н., Федоренко О.</i> Професійні спільноти вчителів: із чого почати і куди рухатися	51
<i>Леонтьєва І.</i> Реалії інноваційного розвитку вищої педагогічної освіти, або коли зникає інтернет	57
<i>Мордовцева Н.</i> Особливості реалізації текстоцентричного підходу в навчанні професійного мовлення студентів	63
<i>Паламар С., Науменко М.</i> Універсальний дизайн закладів освіти України: доступність інформаційного простору	69
<i>Половіна О., Кондратець І.</i> Артосвіта дітей раннього віку: аспекти психолого-педагогічного супроводу	77

РОЗДІЛ IV ПСИХОЛОГІЯ І СОЦІОЛОГІЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ НАУКИ

<i>Цюман Т., Нагула О., Адамська З.</i> Психологічні умови резильєнтності педагога в період воєнного стану	83

РОЗДІЛ V НАУКОВІ РОЗВІДКИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

<i>Тирион О., Камінська С.</i> Організаційно-педагогічні засади готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації у контексті онлайн навчання	90

CONTENTS

CHAPTER I THEORETICAL FUNDAMENTALS OF MODERN PEDAGOGY DEVELOPMENT

<i>Bratko M.</i> Support technologies for students in academic success centers in universities of the USA	6

CHAPTER II EUROPEAN SCIENTIFIC STUDIES

<i>Boichuk Yu., Boiarska-Khomenko A.</i> Innovations in general pedagogical training of future teachers	14
<i>Canals-Botines M., Kohut I., Raluy A.</i> Dilectings as a project of the contemporary tool for teacher's digital literature educational competences	20

CHAPTER III APPLIED ASPECTS OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL SCIENCE

<i>Harashenko L., Litichenko O., Shynkar T.</i> Organization of educational interaction with children of early age: current practice problems	24
<i>Golota N., Brika O.</i> Fundamentals of quality management of sensory-cognitive development of children in the fourth year of life in a preschool education institution	30
<i>Yepikhina M.</i> The essence and structure of the future teacher's readiness for partnership in primary school	36
<i>Zhelanova V., Kozyr M.</i> Use of ict and media resources by students of philology in the educational process of high school: models and strategies	44
<i>Kypychenko N., Sofiy N., Fedorenko O.</i> Professional communities of teachers: where to start and where to go	51
<i>Leontyeva I.</i> Realities of innovative development of higher pedagogical education, or when the Internet disappears	57
<i>Mordovtseva N.</i> Peculiarities of the implementation of the text-centric approach in teaching students professional speech	63
<i>Palamar S., Naumenko M.</i> Universal design of educational institutions of ukraine: accessibility of information space	69
<i>Polovina O., Kondratets I.</i> Art education of young children: aspects of psychological and pedagogical support	77

CHAPTER IV PSYCHOLOGY AND SOCIOLOGY IN THE CONTEXT OF MODERN SCIENCE

<i>Tsiuman T., Nahyla O., Adamska Z.</i> Psychological conditions of teacher resilience during the period of military situation	83

CHAPTER V SCIENTIFIC EXPLORATION OF YOUNG SCIENTISTS

<i>Tiron O., Kaminska S.</i> Organizational and pedagogical principles of the readiness of future maritime transport specialists for professional foreign language communication in the context of online education	90

Половіна О.

завідувач кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти
Київського Університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент
ORCID ID 0000-0001-6021-5677
o.polovina@kubg.edu.ua

Кондратець І.

старший викладач кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти
Київського Університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук
ORCID ID 0000-0001-7816-0766
inna-kondratets@ukr.net

АРТОСВІТА ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ: АСПЕКТИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ

Статтю присвячено питанню артосвіти дітей раннього віку на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти. Проаналізовано наукові дослідження, які розв'язують проблеми розвитку дітей раннього віку та здійснення психолого-педагогічного супроводу різних видів мистецько-творчої діяльності дітей означеної категорії. Обґрунтовано теоретичні засади артосвіти дітей раннього віку. Розкрито специфіку й потенціал артосвіти: орієнтир на красу та властивості звуку, кольору, матеріалу, обстеження матеріалів та їх властивостей, досвід маніпулятивних дій, пробудження емоційного відгуку на мистецькі твори. Окреслено позиції, на яких має будуватися освітня взаємодія з дітьми раннього віку: розвиток інтересу до пізнання, активності, допитливості дитини, її відкритості до співдіяльності та спілкування, ініціативності, готовності до експериментування, випробування себе. Схарактеризовано особливості мистецько-творчих видів діяльності дітей раннього віку, а саме, художньої-продуктивної, музичної, театралізованої. Висвітлено аспекти психолого-педагогічного супроводу артосвіти дітей раннього віку: 1) орієнтація на естетичне сприйняття довкілля й відчуття краси в оточенні; 2) мотивація дітей до дослідницько-мистецької діяльності; 3) надання свободи вибору й самостійності в набутті досвіду дій із різними матеріалами; 4) розвиток вольової сфери дітей й бажання отримати результат; 5) закладання основ емоційної, чуттєвої та емпатійної культури дітей раннього віку; 6) підтримка ініціативи та особистісного потенціалу кожної дитини; 7) відчуття природних ритмів, потреб і прагнень дитини раннього віку. У контексті теми розглянуто конкретні ситуації, які допомагають педагогам забезпечити ефективність взаємодії з дітьми раннього віку. Актуалізовано конструктивний досвід забезпечення психолого-педагогічного супроводу артосвіти дітей раннього віку.

Ключові слова: артосвіта; аспекти; діти раннього віку; дошкільна освіта; мистецько-творчі види діяльності; психолого-педагогічний супровід; розвиток дітей; теоретичні засади артосвіти.

© Половіна О., Кондратець І., 2022

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022

Вступ. Актуалізація проблеми супроводу освіти дітей раннього віку, очевидно, зумовлена запитом суспільства, зокрема, сучасними батьками. Психолого-педагогічний супровід дітей раннього віку характеризується низкою концептуальних позицій, які у взаємодії з малюками мають урахувати дорослі: формування інтересу

до пізнання Світу; заохочення активності та почуття допитливості кожної дитини, її відкритості до спілкування й спільної діяльності; спонукання до прояву ініціативи, готовності до експериментування; самопроявлення й випробування себе. У контексті означеного — роль артосвіти недооцінена, а потенціал — доволі значний.

Артосвіта дітей раннього віку має свої специфічні особливості (О. Половіна, І. Кондратець, 2022), які забезпечують ефективність закладання формування певних підвалин для формування мистецько-творчої компетентності і загального розвитку кожної дитини. Серед основних чинників успішної реалізації артосвіти дітей визначаємо: орієнтацію на красу; спостереження за властивостями кольорів, звуків, матеріалів; «кольоровий досвід», досвід маніпулятивних дій, обстеження матеріалів та їх властивостей; пробудження емоційного відгуку на музичні твори, формування основ ритмічних рухів у такт мелодії; музикування на шумових та перкусійних інструментах; закладання підвалин глядацької та виконавської культур.

Перелічені види мистецько-творчої діяльності дітей раннього віку значимі як своїм процесом, так і результатом — формуванням у малюків бажання пізнавати, розуміти, досліджувати, відкривати й радіти відкриттям. На жаль, в останні десятиліття у педагогічній практиці спостерігаємо індиферентне ставлення до артосвіти або навпаки — активне захоплення арттерапією і повне невігластво в розумінні тонкощів її використання.

Мета / цілі, завдання статті: висвітлити аспекти психолого-педагогічного супроводу артосвіти дітей раннього віку.

Завдання статті полягають в обґрунтуванні теоретичних засад артосвіти дітей раннього віку; характеристиці особливостей мистецько-творчих видів діяльності дітей раннього віку; окресленні аспектів психолого-педагогічного супроводу артосвіти дітей раннього віку

Аналіз сучасних досліджень. Питання дітей раннього віку, і зокрема, артосвіти означеного віку дітей, за результатами аналізу наукових розвідок, належить до мало досліджуваних. Серед небагатьох ґрунтовних досліджень відзначимо праці О. Дронової, О. Іваненко, В. Рагозіної, Р. Савченко, Н. Сиротич, Г. Сухорукової, Л. Шульги та ін. Науковці звертають увагу на проблеми педагогічного супроводу різних видів мистецько-творчої діяльності дітей дошкільного віку, пропонують власні методи, прийоми засоби і форми ефективної реалізації взаємодії педагогів і дітей. У дослідженнях Н. Гавриш, Т. Гурковської, Л. Олійник відзначаємо глибокий аналіз умов для реалізації творчого потенціалу дітей раннього віку під час мистецько-творчої діяльності; покрокового залучення малюків у красу.

Суголосними з нашою позицією стосовно витоків естетичного сприймання дітьми довкілля є погляди авторів методичного посібника «Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя», колег із РДГУ (Л. Кузьмук, 2019, с. 263): «Прислухаючись, вдивляючись у красу природи, торкаючись руками предметів

найближчого оточення, людей, дитина третього року життя за допомогою дорослого відкриває різноманітність краси, виявляє сприйнятливості до неї, здатність позитивно на неї відгукнутися».

Навчально-методичний посібник «Артосвіта» (О. Половіна, І. Кондратець, 2022) містить конкретні поради та рекомендації для педагогів стосовно формування основ дитячої картини світу і щоденного радісного світосприйняття, захоплення зовнішньою й внутрішньою красою, наповнення мистецькими враженнями й самовираження в художньо-продуктивній діяльності.

Артосвіта дітей раннього віку є потужним підґрунтям для реалізації артосвіти дітей дошкільного віку. Очевидно, що результатом успішної артосвіти дітей є сформована мистецько-творча компетентність — здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій і почуттів до видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності (*Державний стандарт дошкільної освіти, 2021*)

Загальновідомо, що основою формування мистецько-творчої компетентності є сенсорний розвиток дітей раннього віку, який забезпечується саме в діяльності. Мистецько-творча діяльність, як ніяка інша, сприяє сенсорному розвитку дітей раннього віку, позаяк передбачає різноманітні дії з матеріалами та предметами в розвивальному ігровому середовищі й довкіллі. Саме ці іграшки, предмети, матеріали, обладнання є основою для створення конкретних образів: художньо-продуктивного, музичного, театрального.

До видів мистецько-творчої діяльності дітей раннього віку відносимо: 1) *художньо-продуктивну* (вільне малювання, пластичне образотворення або ліплення, художнє конструювання); 2) *музичну* (співи, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах, використання шумових предметів); 3) *театралізовану* діяльність (закладання підвалин глядацької та виконавської культур).

Малювання дітей раннього віку — це період плям і каракуль. На різних поверхнях: шпалерах, папері тонкому чи цупкому та ін. Будь-якими матеріалами й предметами, що залишають слід, скажімо, фарби, кольорова вода, кетчуп, зубна паста, губна помада, овочі тощо. Найголовніше, про що потрібно пам'ятати дорослому: важливо дати можливість кожному малюкові переконатися, що фарба чи інший барвник залишають слід. На одних поверхнях сліди можна витерти, на інших — важко або зовсім неможливо. Потім даємо поняття про форму — діти усвідомлюють: аби щось намалювати, необхідно передати форму. Педагог демонструє, як це легко зробити: палець, пір'їна або листок, вмочені у фарбу, будь-

який овоч чи фрукт, розрізаний навпіл, залишають кольорові відбитки, а отже певні зображення на поверхні.

Музику дитина здатна чути ще у пренатальному періоді розвитку. Зазвичай, емоційний відгук на музичний твір малюки виявляють рухами, жестами, мімікою. До музичних видів діяльності дітей раннього віку відносяться підспівування, елементи гри на шумових, перкусійних музичних інструментах, музично-ритмічні рухи. Важливо насичувати види життєдіяльності дітей групи раннього віку в закладі дошкільної освіти: 1) музичними фрагментами для слухання (скажімо, під час підготовки до сну або пробудження); 2) вправами на дитячих музичних інструментах («Подаруй мені звук!», «Привітайся з інструментом!»); 3) мотивацією до підспівування й наспівування улюблених пісень; 3) музично-ритмічними активностями.

Театральне образотворення з дітьми раннього віку можливе в просторі, в якому створено умови для формування в малюків основ глядацької та виконавської культур. Важливо спочатку навчити дітей (в «Академії уважного глядача») сприймати зміст вистави у виконанні вихователів, батьків, акторів; концентруватися на персонажах театральної постановки, демонстрованої дорослими; емоційно відгукуватися на інсценування й реагувати на нього оплесками. І вже потім (у студії «Маленький актор») спонукати передавати характерними звуками «мову» персонажів, характерними жестами їхні ознаки та характерну міміку; заохочувати дітей створювати певні образи за допомогою різних атрибутів (*Дитина: Освітня програма розвитку дітей від двох до семи років, 2020*)

Аспекти педагогічного супроводу видів мистецько-творчої діяльності дітей раннього віку. Багаторічний досвід у дошкільній освіті загалом і пропагування артосвіти в дошкільлі, зокрема: спостереження за розвитком сучасних дітей і певними педагогічними дозволи визначити низку аспектів, які сприятимуть успішному здійсненню психолого-педагогічного супроводу артосвіти дітей раннього віку: 1) орієнтація на естетичне сприйняття довкілля й відчуття краси в оточенні; 2) мотивація дітей до дослідницько-мистецької діяльності; 3) надання свободи вибору й самостійності в набутті досвіду дій із різними матеріалами; 4) розвиток вольової сфери дітей й бажання отримати результат; 5) закладання основ емоційної, чуттєвої та емпатійної культури дітей раннього віку; 6) підтримка ініціативи та особистісного потенціалу кожної дитини; 7) відчуття природних ритмів, потреб і прагнень дитини раннього віку. Зупинимося на кожному аспекті.

Орієнтація на естетичне сприйняття довкілля й відчуття краси в оточенні. Мудрі люди кажуть: «Краса — в очах того, хто дивиться». Перш за все, уміння бачити красу навколо має

бути у педагога, тоді, безперечно, малюки, які в усьому копіюють дорослого, теж помічатимуть у довкіллі гарне й ошатне. Ефективним атрибутом, який сприятиме формуванню в дітей естетичного сприйняття довкілля може стати «Загадкова скринька». Її можна наповнювати різними матеріалами для художньо-продуктивної діяльності, сенсорними іграшками, використовувати під час ігрових вправ тощо. Ну, і звичайно, педагогам важливо пам'ятати про роль спостережень у природі. Особистий приклад радісного світосприйняття дорослим (радіти погоді, спілкуванню, вести щоденник мистецьких вражень, рефлексувати тощо) є основою формування адекватного світосприйняття дитиною.

Мотивація дітей до дослідницько-мистецької діяльності. Вона лежить у природі самої дитини, ґрунтується на феномені сприйняття й сприймання. Адже спочатку малюк звертає увагу на певний об'єкт (у першу чергу, яскраві і нові предмети). Потім обстежує об'єкт: жмакає, розриває, розмазує, розкидає — досліджує, одним словом. Тактильний контакт — важливий компонент психічної активності дошкільника. Дитина пізнає світ руками, це її особливий спосіб отримання інформації про Всесвіт, це шлях особистісних відкриттів. Педагоги можуть і мають створити умови для малюків, де вони на власні очі побачать, що, скажімо, деякі речі (помідор, буряк, крем для взуття, борошно, помада) залишають видимий слід, певні об'єкти можуть змінити форму (сніг, тісто, глина, пісок) чи взагалі сплющитися, розтягнутися, розірватися, пом'ятися (папір, тканина). Дуже важливо повсякчас

Тому, на думку більшості науковців і практиків, пріоритетне завдання педагога — будити інтерес дітей раннього віку й спонукати бути дослідниками в площині мистецької діяльності; заохочувати, підтримувати, інтригувати («а що буде, якщо?»), створювати умови (організовувати розвивальний і безпечний предметно-ігровий простір). Подібні сенсорні відкриття дитини є початком художньо-продуктивної діяльності та активізують природне прагнення дитини раннього віку до пізнання довкілля (*С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Rogozina, 2021*).

Надання свободи вибору й самостійності в набутті досвіду дій із різними матеріалами. Проблема закритості певної частини дошкільників (а потім і школярів) у процесі досліджування і маніпуляцій з матеріалами полягає в надмірному контролі з боку дорослих. Часті заборони й обмеження, нав'язування трафаретного формату «занять з малювання та ліплення» можуть породити байдуже ставлення дітей до мистецько-творчої діяльності загалом. Прикро, адже малюки так і не зроблять власних відкриттів і не відчують смаку вільного малювання; свободи вибору засобів, місця й часу для певної діяль-

ності. Для педагога архіважливо створити умови самостійного вибору дитиною засобів реалізації власного задуму. Наприклад, як це відбувається в ситуації вибору кольору для передачі добре знайомого предмета (яблука, моркви, буряка та ін.): спочатку запропонувати малюкові обрати зі споріднених кольорів — червоний, оранжевий, жовтий; а потім різних — червоний, синій, зелений, оранжевий, жовтий); обов'язково вмотивувати пояснити власний вибір. У контексті означеного, підкреслимо важливість отримання малюками «кольорового кольору», набутого під час ігрових вправ та завдань, який допоможе розвинути в них спостережливість і естетичний смак: «підбіжи до іграшки червоного кольору», «покажи все, що ви бачите зеленого кольору», «принеси кубик синього кольору», «зберіть предмети жовтого і червоних кольорів» тощо. Діяльність з харчовим і солоним тістом, піском, глиною і снігом дозволить малятам ефективно оволодіти прийомми формоутворення (*Методичні рекомендації до програми «Дитина», 2021*)

Розвиток вольової сфери дітей й бажання отримати результат. У всіх видах художньо-продуктивної діяльності важливим є фокус дитячої уваги на тому, що досягнення результату потребує бодай хоч найменших зусиль. Значимим наративом у взаємодії з дітьми має стати навіювання «тепер ти знаєш!», «ти отримав (-ла) досвід», «спробуй ще раз!», «наступного разу обов'язково вийде!» і «підказки»: «пасочка із сухого піску не тримається, тож його потрібно зробити вологим» та ін. Необхідно уникати «ведмежої послуги»: робити все замість дитини. Це небезпечно формуванням у малюків певного стереотипного шаблону: «можна не старатися, дорослий допоможе зробити все гарно за мене». Як і небезпечно підтримувати в дітях звичку не доводити справу до кінця, кидати в разі невдачі заняття малюванням чи ліпленням, «звинувачувати» предмет у своїх поразках або помилках — у таких ситуаціях розвиток вольової сфери дитини та формування умінь досягати результату будуть значно гальмуватися.

Закладання основ емоційної, чуттєвої та емпатійної культури дітей раннього віку. Для мистецького чи художньо-педагогічного спілкування з малюками раннього віку визначальним є *емоційний аспект*. Очевидно: чим менші діти — тим емоційнішою має бути взаємодія. Підкреслимо: з природними та щирими інтонаціями в голосі, без перегравань і зайвих «сюсюкань»; своєрідним орієнтиром різноманітних емоційних проявів. Варіантів для емоційного й емпатійного «включення» багато, вихователь використовує доречні та доцільні для конкретного місця та часу: запропонувати дітям сісти спинками один до одного, заплющити очі й щось уявити; покликати малюків до вікна і вмотиву-

вати їх до спостереження за красивим об'єктом природи; почати разом робити якусь справу (наприклад, змішувати фарби чи замішувати солоне тісто). Зрозуміло, що діти виступають частіше й більше як глядачі, проте вони включені в процес, а отже, емоційно реагують.

Підтримка ініціативи та особистісного потенціалу кожної дитини. Вихователі мають усвідомлювати особливості сучасного формату освітньої взаємодії з дітьми раннього віку й забезпечення в означеному форматі ситуації успіху для кожної дитини. Кожний малюк має бути номер один у певному виді художньо-продуктивної діяльності; проявитися, стати унікальним і неповторним. Важливо побачити «зерно» творчого потенціалу дитини, підтримати ініціативу і прагнення до окремих видів діяльності, діяти спільно із батьками й помічниками вихователя.

Відчуття природних ритмів, потреб і прагнень дитини раннього віку. Провідні потреби дітей раннього віку — спілкування з дорослими і однолітками; провідна діяльність — предметно-маніпулятивна. У закладі дошкільної освіти предметно-маніпулятивна діяльність малюків реалізується через активності з пірамідками різних видів і різноманітних конфігурацій, кольоровими вкладками, наборами різноколірних столиків з отворами до них, наборами для нанизування «кілець» різної величини і форми, гірками для прокочування кульок, конструкторами Лего тощо. Усе перераховане є, безумовно, основою художньо-конструктивної діяльності, яка забезпечує в повній мірі прагнення малюків і їхні природні інтереси до довкілля.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, особливістю педагогічного супроводу артосвіти дітей раннього віку є наявність у дорослого методичного інструментарію здійснення мистецько-творчої діяльності, спрямованого на забезпечення умов, у яких кожна дитина має індивідуальну траєкторію розвитку, зумовлену психічними та фізичними особливостями, ситуацією в сім'ї, умовами та особливостями зростання. Важливим є врахування низки аспектів психолого-педагогічного супроводу артосвіти дітей раннього віку, а саме: 1) орієнтація на естетичне сприйняття довкілля й відчуття краси в оточенні; 2) мотивація дітей до дослідницько-мистецької діяльності; 3) надання свободи вибору й самостійності в набутті досвіду дій із різними матеріалами; 4) розвиток вольової сфери дітей й бажання отримати результат; 5) закладання основ емоційної, чуттєвої та емпатійної культури дітей раннього віку; 6) підтримка ініціативи та особистісного потенціалу кожної дитини; 7) відчуття природних ритмів, потреб і прагнень дитини раннього віку.

Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення особливостей супроводу артосвіти дітей раннього віку в умовах сім'ї.

ДЖЕРЕЛА

1. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: *монографія*. С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна. за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький : ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти (нова редакція 2021) Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoi%20osvity.pdf
3. Дитина: Освітня програма розвитку дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О.В. Огневюк, авт.кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богиніч, В.М. Вертутіна [та ін.]; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і наук. України, Київ. у-нт ім. Б. Грінченка. К.: Київ, у-н-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
4. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В. Б., 2020. 44 с.
5. Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя: *методичний посібник*. Кузьмук Л. І. та ін.; за ред. Т. І. Поніманської. Вид. 3-тє. Київ. Видавничий Дім «Слово», 2019. 568 с.
6. Половіна О., Кондратець І. Артосвіта: навчально-методичний посібник. Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2022. 556 с.
7. Половіна О. А., Кондратець І. В. Дитина у світі мистецтва. Методичні рекомендації до програми Дитина. Авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богиніч, В. М. Вертутіна [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, О. А. Половіна, І. В. Кондратець; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 568 с.

REFERENCES

1. *Vykhovannia ditei rannoho viku v zakladakh doshkilnoi osvity riznykh typiv: monohrafiia* (2021) [Education of young children in preschool education institutions of various types: monograph]. S. A. Vasyliieva, N. V. Havrysh, V. V. Rahozina. za nauk. red. N. V. Havrysh. Kropyvnytskyi : IMEKS-LTD. 226 s. (in Ukrainian)
2. *Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity* (nova redaktsiia 2021) [State standard of preschool education]. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoi%20osvity.pdf
3. *Dytyna: Osvitnia prohrama rozvytku ditei vid dvokh do semy rokiv* (2020) [Child: Educational program for the development of children from two to seven years old]. / nauk. ker. proektu: O.V. Ohneviuk, avt.kol.: H.V. Bieliienka, O.L. Bohinich, V.M. Vertuhina [ta in.]; nauk. red. : H.V. Bieliienka, M.A. Mashovets; Min. osv. i nauk. Ukrainy, Kyiv. u-nt im. B. Hrinchenka. K.: Kyiv, u-n-t im. B. Hrinchenka. 440 s. (in Ukrainian)
4. *Kontseptsiiia osvity ditei rannoho ta doshkilnoho viku* (2020) [Concept of education of early and pre-school children]. / Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy. Kyiv: FOP Ferenets V. B. 44 s. (in Ukrainian)
5. *Rozvyvaiemo, navchaiemo, vykhovuemo dytynu tretoho roku zhyttia* [We develop, teach, raise a child of the third year of life]: metodychnyi posibnyk (2019). Kuzmuk L. I. ta in.; za red. T. I. Ponimanskoi. Vyd. 3-tie. Kyiv. Vydavnychi Dim «Slovo». 568 s. (in Ukrainian)
6. Polovina O., Kondratets I. (2022) *Artosvita* [Art education]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kyiv. un-t im. B.Hrinchenka. 556 s. (in Ukrainian)
7. Polovina O. A., Kondratets I. V. (2021) *Dytyna u sviti mystetstva* [A child in the world of art]. *Metodychni rekomendatsii do prohramy Dytyna* Avt. kol.: H. V. Bieliienka, O. L. Bohinich, V. M. Vertuhina [ta in.]; nauk. red.: H. V. Bieliienka, O. A. Polovina, I. V. Kondratets; Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka. 568 s. (in Ukrainian)

Polovina O., Kondratets I.

ARTOSVITA FOR CHILDREN OF EARLY AGE: ASPECTS OF PEDAGOGICAL SUPPORT

The article is devoted to the issue of the art world of young children at the current stage of preschool education development. Scientific research that solves the problems of the development of young children and the implementation of psychological and pedagogical support for various types of artistic and creative activities of children of the specified category has been analyzed. The theoretical foundations of the art world of young children are substantiated. The specifics and potential of the art world are revealed: a guide to the beauty and properties of sound, color, material, examination of materials and their properties, experience of manipulative actions, awakening of an emotional response to works of art. The positions on which educational interaction with young children should be built are outlined: the development of interest in knowledge, activity, curiosity of the child, his openness to cooperation and communication, initiative, readiness for experimentation, self-testing.

The peculiarities of artistic and creative types of activities of young children are characterized, namely, artistic-productive, musical, theatrical. Aspects of psychological and pedagogical support of the art world of young children are highlighted: 1) orientation to the aesthetic perception of the environment and the feeling of beauty in the environment; 2) motivation of children for research and artistic activity; 3) providing freedom of choice and independence in acquiring experience of actions with various materials; 4) development of children's volitional sphere and desire to get results; 5) laying the foundations of emotional, sensory and empathic culture of young children; 6) supporting the initiative and personal potential of each child; 7) a sense of the natural rhythms, needs and aspirations of a young child. In the context of the topic, specific situations that help teachers to ensure the effectiveness of interaction with young children are considered. The constructive experience of providing psychological and pedagogical support to the art world of young children has been updated.

Keywords: *arostvita; aspects; young children; pre-school education; artistic and creative activities; psycho-pedagogical support; children's development; theoretical foundations of the art world.*

Стаття надійшла до редакції: 01.11.2022р.

Прийнято до друку: 08.11.2022р.